

Η αλβανική εξέγερση και οι επιπτώσεις της στον βαλκανικό χώρο

Οι αντιφάσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής*

Η εξέγερση στην Αλβανία προέκυψε τη στιγμή, που όλοι εκτιμούσαν ότι το καθεστώς Μπερίσα είχε ξεπεράσει τις δυσκολίες του και είχε επιτύχει να σταθεροποιήσει τη θέση του. Στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 1996, το κυβερνών Δημοκρατικό Κόμμα είχε κατασκευάσει κυριολεκτικά το εκλογικό αποτέλεσμα, προκειμένου να διατηρηθεί στην εξουσία. Το όργιο της νοθείας ήταν τόσο μεγάλο, που είχε υποχρεώσει τα κόμματα της αντιπολίτευσης να καταγγείλουν και να αποχωρήσουν από την εκλογική διαδικασία.

Ακόμα και οι ΗΠΑ, που είχαν αναλάβει την προστασία του καθεστώτος Μπερίσα αναγκάστηκαν να το επικρίνουν και να ζητήσουν επανάληψη των εκλογών. Τα πράγματα άλλαξαν στις δημοτικές εκλογές του φθινοπώρου 1996. Το Δημοκρατικό Κόμμα κατέφυγε και πάλι σε νοθεία, αλλά αυτή τη φορά πολύ πιο προσεκτικά και μετρημένα. Το αποτέλεσμα ήταν να θέσει υπό τον έλεγχό του τη συντριπτική πλειοψηφία των δήμων και κοινοτήτων της Αλβανίας.

Η πολιτική αυτή νίκη συνέβαλε αποφασιστικά στην άμβλυση των διεθνών πιέσεων και στη σταθεροποίηση του καθεστώτος Μπερίσα. Σε δυσμενή θέση περιήλθε το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Η ήττα και το αδιέξοδό του έβγαλαν στην επιφάνεια την κρίση ηγεσίας. Οι αντιπρόεδροι που αμφισβητούσαν τον φυλακισμένο πρόεδρο Φατός Νάνο

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Το άρθρο αυτό γράφτηκε από τον συγγραφέα μετά την επιστροφή του από την Αλβανία, όπου διαπίστωσε εκ του σύνεγγυς την κατάσταση στον εξεγερμένο Νότο. Αν και το διάστημα που πέρασε από τότε δεν είναι λίγο (και σε αυτό η ευθύνη βαρύνει αποκλειστικά το περιοδικό), φρονούμε ότι το κείμενο διατηρεί αναλλοίωτη την αξία του, καθώς επιβεβαιώθηκε στις βασικές του εκτιμήσεις.

έθεσαν στο συνέδριο θέμα απομάκρυνσής του, αλλά δεν επέτυχαν το στόχο τους. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα, όμως, ουσιαστικά αποδυναμώθηκε.

Το σκηνικό άλλαξε ριζικά, όταν εκατοντάδες χιλιάδες Αλβανοί συνειδητοποιήσαν ότι αντί για γρήγορο κέρδος οι παρατράπεζες λεηλάτησαν τις οικονομίες τους. Το «καπιταλιστικό όνειρο», που υποσχέθηκε το Δημοκρατικό Κόμμα το 1992, όταν ανέλαβε την εξουσία, ήταν η πιο στυγνή μορφή κλεπτοκρατίας. Το σοκ ήταν τόσο ισχυρό, που κατέπεσαν αυτομάτως και οι ιδεολογικοπολιτικές προκαταλήψεις και ο μόνιμος φόβος. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα προσπάθησε να αδράξει την ευκαιρία και να αντεπιτεθεί, αλλά η εξέγερση δεν είχε ούτε ιδεολογικό χρώμα, ούτε κομματικό χαρακτήρα. Ήταν, ωστόσο, βαθιά πολιτική, γιατί απογύμνωσε το καθεστώς Μπερίσα από κάθε είδους νομιμοποίηση.

Η αντίθεση Βορρά-Νότου

Η λαϊκή εξέγερση, που προκάλεσε η κατάρρευση των «πυραμίδων», έβγαλε δυναμικά στην επιφάνεια την υποβόσκουσα αντίθεση Βορρά-Νότου στην Αλβανία. Μία αντίθεση που ούτε το καθεστώς Χότζα ούτε ο αντίποδάς του, το καθεστώς Μπερίσα, επέτυχαν να «θάψουν». Και μόνο το γεγονός ότι ο Νότος εξεγέρθηκε, ενώ ο Βορράς παρέμεινε σιωπηλός λέει πολλά.

Από την ίδρυση του αλβανικού κράτους, ο Νότος ήταν πολύ πιο ανεπτυγμένος οικονομικά και πολιτιστικά από το Βορρά, γεγονός που του επέτρεψε να έχει και την πολιτική ηγεμονία. Ακόμα και κατά τη διάρκεια του κομμουνιστικού καθεστώτος, τον πρώτο λόγο τον είχαν οι νότιοι.

Ο κανόνας ανετράπη το 1992, όταν τις τύχες της Αλβανίας ανέλαβε ο Μπερίσα. Ιδιαίτερας μετά την εκκαθάριση του Δημοκρατικού Κόμματος από τη μετριοπαθή και εκσυγχρονιστική πτέρυγά του, η οποία στη συνέχεια ίδρυσε τη Δημοκρατική Συμμαχία. Το καθεστώς έφερε στην εξουσία το Βορρά, που - λόγω γειτνίασης και συγγένειας - διατηρεί στενούς δεσμούς με το Κόσσοβο.

Η αντίθεση Βορρά-Νότου είναι:

- Φυλετική. Στο Νότο κυριαρχούν οι Τόσκηδες και στο Βορρά οι Γκέγκηδες.
- Θρησκευτική-πολιτισμική. Στο Νότο ζει όχι μόνο η ελληνική μειονότητα, αλλά και η συντριπτική πλειοψηφία των ορθοδόξων Αλβανών (περίπου 25% του πληθυσμού). Οι μουσουλμάνοι του Νότου, που ανήκουν κατά πλειοψηφία στην αίρεση των Μπεκτασί, είναι πιο μετριοπαθείς και προοδευτικοί και λόγω δόγματος και λόγω της όσωσης με το χριστιανικό στοιχείο. Στο Βορρά, με την εξαίρεση της καθολικής κοινότητας που κατά κανόνα ζει στην παραλιακή ζώνη, κυριαρχεί απολύτως το μουσουλμανικό στοιχείο, που και οικονομικά και πολιτιστικά είναι υπανάπτυκτο και ακραία συντηρητικό.
- Οικονομική. Ο Νότος ήταν πάντα πιο ανεπτυγμένος και σήμερα, λόγω της γειτνίασης και του εμπορίου με την Ελλάδα, η απόκλιση έχει μεγαλώσει. Στο Βορρά κυριαρχεί η παραδοσιακή αγροτική και οικιακή οικονομία. Παράλληλα, αναπτύσσεται συνεχώς από την κοσσοβάρικη μαφία το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων.

Ο Μπερίσα φρόντισε από την αρχή να δημιουργήσει ένα σώμα «πραιτωριανών» του καθεστώτος του, αποτελούμενο από βόρειους, από μέλη της κοσσοβάρικης μαφίας και από ορισμένους παλαίμαχους μουσουλμάνους μαχητές της Βοσνίας. Το σώμα αυτό, σε συνδυασμό με τους άνδρες της μυστικής αστυνομίας SHIC και ορισμένες μονάδες του στρατού ήταν ο κορμός των δυνάμεων, που ανέλαβαν - χωρίς επιτυχία - να καταστείλουν την εξέγερση στο Νότο.

Είναι ενδεικτικό ότι ένα από τα κεντρικά συνθήματα των εξεγερμένων στρέφεται εναντίον των βορείων. Από την άλλη πλευρά, προσωπικότητες από το Βόρρα έκαναν δηλώσεις στα μέσα ενημέρωσης του καθεστώτος, με τις οποίες κατηγορούσαν τους νότιους για τη στάση τους. Η αποκλίνουσα τροχιά Βορρά-Νότου φάνηκε καθαρά και στο δημοψήφισμα για την έγκριση του συντάγματος. Τότε, το καθεστώς υπέστη μία οδυνηρή εκλογική-πολιτική ήττα, ακριβώς επειδή καταψηφίστηκε μαζικά από το Νότο, παρ' ότι ο Βορράς κατά πλειοψηφία το είχε υπερψηφίσει.

Ο σωτήριος ελιγμός του Μπερίσα

Η προσπάθεια του Μπερίσα να εκτονώσει την εξέγερση, θυσιάζοντας την κυβέρνηση Μέξη, έπιασε τόπο, παρ' ότι στόχος των εξεγερμένων ήταν ο ίδιος ο αρχηγός του καθεστώτος. Ο σχηματισμός της κυβέρνησης όλων των κομμάτων υπό τον σοσιαλιστή Μπασκίμ Φίνο, σταθεροποίησε τον Μπερίσα στην Προεδρία και τον μετέτρεψε από «καμμένο χαρτί» σε παίκτη.

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν απαίτησε όταν μπορούσε την παραίτηση του Μπερίσα. Πρώτον γιατί είχε δεσμευτεί και δεύτερον, γιατί φοβόταν ότι μία τέτοια ενέργεια θα πυροδοτούσε ένα νέο κύκλο συγκρούσεων με το σκληρό πυρήνα του καθεστώτος. Γι' αυτό και επέλεξε μία τακτική σταδιακής και μετρημένης εξώθησης του αντιπάλου του στο περιθώριο, με δεδομένη τη δέσμευση του Μπερίσα ότι θα παραιτηθεί από την Προεδρία, εάν το Δημοκρατικό Κόμμα χάσει τις εκλογές.

Οι μόνοι που αρνήθηκαν να αποδεχθούν τον Μπερίσα ως παίκτη ήταν οι οπλαρχηγοί του Νότου. Οι Επιτροπές Σωτηρίας ζήτησαν από τα πολιτικά κόμματα να αναλάβουν την πρωτοβουλία να αντικαταστήσουν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μ' ένα εκλεγμένο προεδρικό συμβούλιο, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Το αποτέλεσμα ήταν μία ιδιότυπη ισορροπία: Ούτε οι Επιτροπές Σωτηρίας ήταν σε θέση να ανατρέψουν τον Μπερίσα, ούτε ο Μπερίσα να αποκαταστήσει τον έλεγχο στο Νότο. Οι Επιτροπές απείχαν πολύ από το να θυμίζουν επαναστατικό στρατό. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των οπλαρχηγών και των συμμοριών που τις νύκτες επιδίδονται σε ένοπλες ληστείες είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Οι Επιτροπές Σωτηρίας θα είχαν χάσει κάθε κοινωνικό έρεισμα και κάθε νομιμοποιητική βάση, εάν ο Μπερίσα απομακρυνόταν από την Προεδρία. Ο φόβος της παλινόρθωσης του καθεστώτος, όμως, συντηρούσε ένα κλίμα ανοχής εκ μέρους του πληθυσμού. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, η κυβέρνηση Φίνο ισορροπεί σ' ένα τεταμένο σκοινί:

- Είναι υπέρ της ότι στηρίζεται σ' όλα τα κόμματα.
  - Είναι υπέρ της ότι η κόπωση του πληθυσμού από την αναρχία και τις λεηλασίες έχει δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα για την κυβέρνηση.
  - Είναι εναντίον της ότι έχει δεσμευθεί για την παραμονή του Σαλί Μπερίσα στην Προεδρία.
  - Είναι εναντίον της ότι η Βουλή ελέγχεται απολύτως από το Δημοκρατικό Κόμμα του Μπερίσα, γεγονός που φάνηκε καθαρά με την απόρριψη των δύο πρώτων νομοσχεδίων της κυβέρνησης.
- Είναι εναντίον της ότι ο σκληρός πυρήνας του εναπομείναντος κεντρικού κρατικού μηχανισμού στα Τίρανα παραμένει σε μεγάλο βαθμό υπό τον έλεγχο των ανθρώπων του Μπερίσα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η μεγάλη πλειοψηφία των στελεχών της μυστικής αστυνομίας SHIC έχουν ανασυγκροτηθεί υπό τις διαταγές του πρώην αρχηγού τους Μπα-

σκίμ Γκαζιντέντε και επιδίδονται σε εκτεταμένες δολιοφθορές, ακόμα και εναντίον της υποδομής σε πόλεις του Νότου. Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί στην πρόκληση κλίματος γενικευμένης ανασφάλειας στον πληθυσμό. Οι εμπνευστές της ελπίζουν ότι η ανασφάλεια θα τροφοδοτήσει μία παλινδρόμηση υπέρ του καθεστώτος Μπερίσα.

Ο Φίνο, με την υποστήριξη του Φόρουμ των κομμάτων της αντιπολίτευσης, επιδίδεται σε μία σχοινοβασία, ελπίζοντας ότι σταδιακά θα επιτύχει να θέσει υπό έλεγχο την κατάσταση και να οδηγήσει τη χώρα σε εκλογές. Το σημαντικό πλεονέκτημά του είναι το γεγονός ότι τόσο η διεθνής κοινότητα όσο και οι Επιτροπές Σωτηρίας του εξεγερμένου Νότου αναγνωρίζουν μόνο τον πρωθυπουργό ως εκφραστή της νομιμότητας στην Αλβανία. Αυτός είναι και ο μόνος λόγος, που ο Μπερίσα δεν έχει ακόμα επιχειρήσει την ανατροπή της κυβέρνησης Φίνο, δεδομένου ότι το Δημοκρατικό Κόμμα διατηρεί την πλειοψηφία της Βουλής, η οποία, όπως είναι γνωστό, προήλθε από τις εκλογές της νοθείας του Μαΐου 1996.

Η τουρκική παρέμβαση

Η τουρκική κυβέρνηση παρακολούθησε εξ αρχής την εξέγερση στην Αλβανία, αποφεύγοντας επιμελώς να λάβει θέση, παρ' όλους τους δεσμούς της με το καθεστώς. Έστειλε τον υφυπουργό Εξωτερικών Ονούρ Οϊμέν στα Τίρανα μόνο όταν κατέστη σαφές ότι ο Μπερίσα παρέμεινε στο παιχνίδι. Όλο εκείνο το διάστημα, όμως, ο τουρκικός Τύπος επιχειρήσε συστηματικά να μετατρέψει την Αθήνα σε μέρος του αλβανικού προβλήματος, αποδίδοντας την εξέγερση στο Νότο σε ελληνικό δάκτυλο. Η πρώτη επίσημη δήλωση της Αγκυρας ήταν ότι δεν θα ανεχθεί τη διχοτόμηση της Αλβανίας σε Βορρά και Νότο! Ουσιαστικά δεν ήταν παρά μία απόπειρα να πουλήσει στα Τίρανα μία ανέξοδη προστασία, απέναντι στις υποτιθέμενες βλέψεις της Ελλάδας.

Η τουρκική επιρροή έχει ρίζες στην Αλβανία από την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο εξισλαμισμός της πλειοψηφίας των Αλβανών δημιούργησε έναν ψυχολογικό δεσμό, που εκφράσθηκε καθαρά στους Βαλκανικούς Πολέμους και επιβιώνει σ' ένα κομμάτι του πληθυσμού μέχρι σήμερα. Μετά την ανατροπή του 1990, η Αγκυρα προσπάθησε να μετατρέψει την Αλβανία σε εν δυνάμει προγεφύρωμά της στα νότια της Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό, πουλάει στην Αλβανία προστασία απέναντι στη Σερβία και στην Ελλάδα.

Η Τουρκία επιχειρήσε εξ αρχής να διεισδύσει στις ένοπλες δυνάμεις και στις υπηρεσίες ασφαλείας της Αλβανίας. Υπάρχει σχετική συμφωνία, που προβλέπει την εκπαίδευση αξιωματικών και την αναδιοργάνωση του στρατού και των μυστικών υπηρεσιών από Τούρκους ειδικούς. Ο μέχρι προ μηνός ισλαμιστής αρχηγός της μυστικής αστυνομίας SHIC Γκαζιντέντε διατηρούσε στενούς δεσμούς με την τουρκική ΜΙΤ.

Η τουρκική επιρροή παρουσιάστηκε με θεατρικό τρόπο, όταν ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ επισκέφθηκε το 1992 τα Τίρανα. Στην υποδοχή, Αλβανοί υπουργοί σχεδόν τον προσκύνησαν, αποκαλώντας τον «πατέρα»! Δεν είναι τυχαίο ότι μετά την άνοδο του Μπερίσα στην εξουσία, η Αλβανία έγινε μέλος στην Ισλαμική Διάσκεψη, παρ' ότι πάνω από το ένα τρίτο του πληθυσμού της είναι χριστιανοί.

Τα ερείσματα, που οι Τούρκοι οικοδομούσαν όλα αυτά τα χρόνια κατέρρευσαν μαζί με το στρατό και στις υπηρεσίες ασφαλείας. Η Αλβανία και ειδικά ο Νότος της είναι εξαρτημένος οικονομικά και πολιτισμικά από την Ελλάδα και αυτό δεν μπορεί να εξισορροπηθεί ούτε από βαρύγδουπες, αλλά ανέξοδες δηλώσεις, ούτε από επισκέψεις, όπως αυτή του Οϊμέν, που δεν μπορούν να αλλάξουν τα πράγματα.

Οι αντιφάσεις της ελληνικής πολιτικής

Το αλβανικό αδιέξοδο έχει ευρύτερες επιπτώσεις. Η μετατροπή του Νότου σ' ένα ασταθές συννοθύλευμα ανεξέλεγκτων «καπετανάτων» προκάλεσε σοβαρά ζητήματα ασφάλειας όχι μόνο για τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά και για την Ελλάδα. Το πρωτοφανές πλιάτσικο έχει διαλύσει την οικονομία της περιοχής. Η πραγματικότητα είναι ζοφερή: Ούτε η αλβανική κυβέρνηση, ούτε οι τοπικοί άρχοντες, ούτε και οι Επιτροπές Σωτηρίας έχουν τη διάθεση και τη δύναμη να επιβάλουν την τάξη και να θέσουν πάλι σε κίνηση την οικονομική δραστηριότητα.

Η Ελλάδα δεν έχει την πολυτέλεια των εταίρων της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που αντιμετωπίζουν εκ του μακρόθεν την αλβανική κρίση. Μόνο η Ιταλία υφίσταται μία πίεση, αλλά η Αδριατική παραμένει πάντα ένα σοβαρό εμπόδιο για τη μαζική εισβολή προσφύγων. Επιπλέον, η Ρώμη υποχρέωσε τα Τίρανα να αποδεχθούν ότι το ιταλικό ναυτικό όχι μόνο θα αποβιβάζει στο Δυρράχιο λαθρομετανάστες, αλλά και θα περιπολεί εντός των αλβανικών χωρικών υδάτων, με σκοπό να εμποδίζει επιτόπου τα πλοία με τους πρόσφυγες να κατευθυνθούν προς την Ιταλία.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η ομάδα Μπερίσα επιχείρησε επανειλημμένως να δημιουργήσει ανθελληνικό κλίμα, υποστηριζόμενη εμμέσως κυρίως από την Ιταλία, που επιχείρησε να πετάξει την Ελλάδα έξω από τη διαχείριση της αλβανικής κρίσης. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Γκαζιντέντε ευθέως και ο Μπερίσα εμμέσως απέδωσαν την εξέγερση σε ελληνικό δάκτυλο!

Είναι προφανές ότι στην εξέγερση συμμετείχαν και Βορειοηπειρώτες, αλλά όχι με την εθνική τους ιδιότητα. Συμμετέχουν ως Αλβανοί πολίτες που είδαν τις οικονομίες τους να λεηλατούνται από το κλεπτοκρατικό καθεστώς και που τώρα απαιτούν την ανατροπή του προέδρου Μπερίσα. Εάν σ' αυτή την εξέγερση αναδείχθηκε μία αντίθεση, αυτή είναι μεταξύ βορείων και νοτίων. Η ηγεσία της «Ομόνοιας» έσπευσε εξαρχής να τηρήσει αποστάσεις από την εξέγερση, με σκοπό να μη δώσει το παραμικρό πρόσχημα στο καθεστώς για ανθελληνικό πογκρόμ.

Μόλις ο Μπερίσα αισθάνθηκε κάπως πιο σταθερός, επιχείρησε να καλλιεργήσει ανθελληνικό κλίμα. Τα δείγματα είναι πολλά:

- Το αυθαίρετο διάβημα για την επίσκεψη του Κρανιδιώτη στο Αργυρόκαστρο και στους Αγίους Σαράντα.
- Οι δραστηριότητες των αλβανικών πρεσβειών στην Αθήνα και στη Ρώμη, που διακινούν στις άλλες πρεσβείες κείμενα με ανεπίτρεπτα ψεύδη. Ο Φίνο δηλώνει ότι όλες αυτές οι ενέργειες είναι εκτός ελέγχου της κυβέρνησής του, αλλά δεν παύουν να εκφράζουν το αλβανικό κράτος.
- Τέλος, ο ισλαμιστής πράοην αρχηγός της μυστικής αστυνομίας Γκαζιντέντε και εμμέσως ο Μπερίσα απέδωσαν την εξέγερση του Νότου σε σχέδιο των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών, υπό την ονομασία "Λωτός"!

Η ειρωνεία της υπόθεσης είναι ότι όλα αυτά συνέβησαν, όταν η ελληνική διπλωματία στήριζε το καθεστώς μέχρι την τελευταία στιγμή! Η πρόσκληση προς τον Μπερίσα να επισκεφθεί την Αθήνα, ενώ οι Αλβανοί αγωνίζονταν να τον ανατρέψουν είχε προκαλέσει πολιτικό σοκ στην αλβανική αντιπολίτευση. Με την κίνησή της εκείνη η Ελλάδα πρόσφερε σωσίβιο πολιτικής σωτηρίας σ' ένα καθεστώς, που είχε απωλέσει όλα σχεδόν τα κοινωνικά του ερείσματα.

Η Αθήνα επέμεινε μ' έναν ακατανόητο δογματισμό στη γραμμή στήριξης του καθεστώτος Μπερίσα, αδιαφορώντας για τη νέα πολιτική δυναμική που έχει αναπτυχθεί στη γειτονική χώρα. Δεν είναι επαρκής δικαιολογία ότι η χώρα μας έχει συμφέ-

ρον να μην έχει ανοικτά άλλα μέτωπα, ώστε να αντιμετωπίσει απερίσπαστη την τουρκική απειλή. Η θέση αυτή είναι σωστή, αλλά δεν συνεπάγεται μία πολιτική που έρχεται σε κατάφωρη αντίθεση με τη βούληση της συντριπτικής πλειοψηφίας του αλβανικού λαού και που τελικώς υπονομεύει το υπόβαθρο των διμερών σχέσεων. Ο Πάγκαλος ξέχασε ότι στους δύσκολους καιρούς, όταν ο Μπερίσα τροφοδοτούσε την ανθελληνική υστερία και την ένταση, η αλβανική αντιπολίτευση είχε το θάρρος να διαφοροποιηθεί.

Η ελληνική διπλωματία έπρεπε να μείνει μακριά από τις ενδοαλβανικές αντιθέσεις και να αποφύγει επιμελώς κάθε παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Αλβανίας. Με τη στάση της, όμως, η Αθήνα παρενέβη υπέρ του καθεστώτος και μάλιστα κατά τρόπο που προκάλεσε τα αισθήματα όσων ζητούν τον εκδημοκρατισμό της Αλβανίας και όσων υποστήριξαν πάντα την προσέγγιση με την Ελλάδα.

Είναι ενδεικτικό ότι η ελληνική πρεσβεία στα Τίρανα εξέφρασε τη δυσφορία της προς την ηγεσία της «Ομόνοιας» για την έκδοση μίας μετρημένης ανακοίνωσης, που ήταν ένα βήμα πίσω από το αίσθημα της αλβανικής κοινής γνώμης. Αντιθέτως, παρείχε πλήρη κάλυψη της στον πρόεδρο της Ένωσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Βασίλη Μέλλο, που για πολύ καιρό έπαιζε ανοικτά το παιχνίδι του Μπερίσα.

Χρειάστηκε να γενικευθεί η εξέγερση, να χυθεί αίμα και το αλβανικό καθεστώς να κηρύξει στρατιωτικό νόμο για να αντιληφθεί το υπουργείο Εξωτερικών στην Αθήνα ότι κάτι δεν πάει καλά με την πολιτική του για την Αλβανία! Είναι προφανές ότι η ελληνική διπλωματία υποτίμησε ανεπίτρεπτα τις επιπτώσεις που θα είχε για τη σταθερότητα του καθεστώτος Μπερίσα το «κανόνι» που έριξαν οι παρατράπεζες.

Παρ' όλη την αρχική προσκόλληση, το σημαντικό είναι ότι η Αθήνα (μαζί με τη Ρώμη) αναγνωρίστηκε ως ενδιαφερόμενο μέρος και εμμέσως πλην σαφώς ως επιδιαιτητής στην αλβανική κρίση, τόσο από τις ΗΠΑ, όσο και από την Ευρώπη. Η Ελλάδα και η Ιταλία είναι οι δύο χώρες-μέλη, που μαζί με την ολλανδική προεδρία συγκρότησαν την Ομάδα Επαφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Αλβανικό. Είναι ενδεικτικό ότι ο προεδρεύων Χανς Βαν Μίρλο επισκέφθηκε τη Ρώμη και την Αθήνα για διαβουλεύσεις πριν πάει στα Τίρανα.

Οι συνομιλίες του Φίνο στην Αθήνα ξεκαθάρισαν το τοπίο, μετά από μία περίοδο θολών σχέσεων, που τροφοδοτούσαν αμφίβολες εξελίξεις. Ουσιαστικά εξουδετέρωσαν τις προσπάθειες της ομάδας Μπερίσα και της Ιταλίας να πετάξουν την Αθήνα έξω από τη διαχείριση της αλβανικής κρίσης. Επιπλέον, διέλυσαν τα υπολείμματα της καχυποψίας των Τιράνων κι απ' ετέρου απέδειξαν ότι η Ελλάδα αποτελεί το σημαντικότερο υποστηρικτή του πολύπαθου αλβανικού λαού.

Η Αθήνα εμφανίστηκε πρόθυμη να στηρίξει με κάθε τρόπο την κυβέρνηση Εθνικής Συμφιλίωσης, στο πλαίσιο της ευρύτερης προσπάθειας για την ομαλοποίηση και τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής στην Αλβανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα θα βοηθήσει με συμβούλους και τεχνογνωσία στη διαμόρφωση όλου του θεσμικού πλαισίου, που αφορά τις εκλογές, κατόπιν αιτήματος της αλβανικής πλευράς.

Η αλβανική ιδιότητα

Η Ελλάδα δέχθηκε κριτικές και από αλβανικούς κύκλους και από την Ευρώπη, την ώρα που έχει προσφέρει στην Αλβανία ασυγκρίτως περισσότερα απ' όλες τις άλλες χώρες:

- Στο έδαφος της εργάζονται 350.000 περίπου Αλβανοί πολίτες (η μεγάλη πλειοψη-

φία παρανόμως), οι οποίοι με τα χρήματα που κερδίζουν συντηρούν το μισό αλβανικό πληθυσμό.

- Έχει προσφέρει χωρίς ανταλλάγματα την περισσότερη ανθρωπιστική βοήθεια και συνεχίζει να προσφέρει και τώρα.
- Έχει συμβάλει με δωρεάν προσφορά ποικίλου υλικού στον εξοπλισμό του αλβανικού κράτους.
- Την ώρα που η Ιταλία δηλώνει ότι δεν δέχεται κανέναν πρόσφυγα, ούτε καν τραυματία, η Ελλάδα εξασφαλίζει δωρεάν ιατρική περίθαλψη στο πλήθος των τραυματιών, ύψους πολλών δισ. δραχμών.
- Ελλαδικές εταιρείες που επένδυσαν στην Αλβανία είχαν στο παρελθόν υποστεί δυσμενή μεταχείριση από τις αλβανικές αρχές και τώρα πια έχουν υποστεί καταστροφές από τις λεηλασίες.
- Η ελληνική μειονότητα βρίσκεται στη μέγγενη. Οι Βορειοηπειρώτες που επένδυσαν τις οικονομίες τους από την εργασία τους στην Ελλάδα σε μαγαζιά και σε βιοτεχνίες έχουν υποστεί τεράστιες ζημιές.

Λόγω άγνοιας, οι κυβερνώντες στην Αθήνα έχουν την τάση να αντιμετωπίζουν την Αλβανία σαν μία υπανάπτυκτη ευρωπαϊκή χώρα, που έχει ανάγκη από κεφάλαια για να ανορθώσει την οικονομία της. Πρόκειται για μία τυπική εικόνα, που αγνοεί παντελώς τις αλβανικές ιδιαιτερότητες. Η κυβέρνηση Σημίτη θα έπρεπε να αναρωτηθεί, γιατί μία μόλις ημέρα μετά την ανακοίνωση Παπαντωνίου ότι θα δοθεί στην Αλβανία χαμηλότοκο δάνειο 20 δισ. δραχμών, εγγυημένο από το ελληνικό δημόσιο, εισέπραξε από τα Τίρανα ένα αδικαιολόγητο διάβημα για την επίσκεψη Κρανιδιώτη.

Οι Αλβανοί ιθύνοντες διαπνέονται από μία πολύ βολική γι' αυτούς νοοτροπία: Απαιτούν πειστικά από την Ελλάδα τα πάντα, αρνούμενοι να αναλάβουν θεμιτές δεσμεύσεις. Όσο η Αθήνα προσφέρει χωρίς όρους, τόσο εδραιώνεται αυτή η αντίληψη. Δεν είναι δυνατόν η Ελλάδα να στέλνει φάρμακα και τρόφιμα, χωρίς να ελέγχει τη διανομή τους, ή ακόμα χειρότερα να δίνει χρήματα, χωρίς να ελέγχει τη διάθεσή τους.

Αυτό που συμβαίνει μέχρι τώρα είναι να παραδίδεται η διαχείριση της εκάστοτε ανθρωπιστικής βοήθειας σε άτομα που ένα τμήμα το μοιράζουν για να αντλήσουν επιρροή στον πληθυσμό και ένα άλλο τμήμα το πουλάνε για να γεμίσουν την τσέπη τους. Συχνά, τα ίδια αυτά άτομα, όπως και πολλοί άλλοι ευεργετηθέντες από την Ελλάδα, δεν διστάζουν να στραφούν εναντίον της!

Η χώρα μας πρέπει να βοηθήσει την ανόρθωση της Αλβανίας, αλλά εξασφαλίζοντας συγκεκριμένα θεμιτά ανταλλάγματα. Πρέπει να διαπραγματευθεί με την αλβανική ηγεσία στη βάση της αρχής «χέρι με χέρι». Το καθοριστικό πρόβλημα της Αλβανίας είναι η αποκατάσταση της τάξης και της ομαλότητας. Εάν δεν λυθεί αυτό, κάθε βοήθεια (εκτός της ανθρωπιστικής που παραδίδεται κατευθείαν στον πληθυσμό) θα είναι σπονδή στη «μαύρη τρύπα» της κλεπτοκρατίας. Τώρα είναι οι ένοπλες συμμορίες, παλαιότερα ήταν το κράτος-πρόσχημα του καθεστώτος Μπερίσα.

Ο ιταλικός ηγεμονισμός

Η ελληνική διπλωματία προσπάθησε να συντονισθεί με την ιταλική, εκκινώντας από τη θέση ότι το ενδιαφέρον των δύο χωρών είναι συμπληρωματικό. Η Ελλάδα ενδιαφέρεται πρωτίστως για τον αλβανικό Νότο, όπου ζει η ελληνική μειονότητα, ενώ η Ιταλία για το Βορρά, στα παράλια του οποίου ζει η κοινότητα των Αλβανών καθο-

λικών. Γι' αυτό και η Αθήνα αναγνώρισε στη Ρώμη προβάδισμα, χωρίς καν να εξασφαλίσει ως θεμιτό αντάλλαγμα την ιταλική υποστήριξη στην εγκατάσταση των Ελλήνων στρατιωτών στο Νότο. Παρ' όλα αυτά, η εμμονή της Ρώμης σε μία γραμμή υποβόσκοντος ανταγωνισμού με την Αθήνα δεν άφησε περιθώρια για μία ειλικρινή συνεργασία.

Είναι ενδεικτικό το διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ Αθήνας και Ρώμης, με αφορμή έκθεση των ιταλικών μυστικών υπηρεσιών για την κατάσταση στην Αλβανία, που επιχειρούσε να ενοχοποιήσει την Ελλάδα! Οι Ιταλοί κυκλοφόρησαν την έκθεση στις άλλες χώρες, που συμμετέχουν στην πολυεθνική δύναμη. Η ενέργειά τους είχε ως προφανή στόχο να απομονώσουν την Αθήνα και να την θέσουν στο περιθώριο. Οι ιταλικές μυστικές υπηρεσίες ουσιαστικά επανέλαβαν πιο κομψά τους προβοκατόρικους ισχυρισμούς του Γκαζιντέντε. Η απόπειρα να μετατρέψουν την Ελλάδα σε μέρος του αλβανικού προβλήματος είχε ως στόχο να την ευνουχίσει πολιτικοδιπλωματικά.

Τα άμεσα διαβήματα της ελληνικής διπλωματίας υποχρέωσαν τη Ρώμη να αναδιπλωθεί και να απαλείψει τα επίμαχα σημεία, εκφράζοντας παραλλήλως τη λύπη της για το γεγονός, που αποδόθηκε σε κατώτερους υπαλλήλους. Οι Ιταλοί αρνήθηκαν, όμως, να αποκαταστήσουν την Ελλάδα σ' όσους την είχαν συκοφαντήσει, γεγονός που είναι ενδεικτικό των προθέσεων.

Η αλήθεια είναι ότι η Ρώμη έχει υποστεί αλλεπάλληλα πλήγματα, πληρώνοντας ένα άτσαλο διπλωματικό παιχνίδι στο Αλβανικό. Ο ιταλικός ηγεμονισμός δεν προκάλεσε μόνο την Αθήνα, αλλά και το Παρίσι. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι Ιταλοί επιχείρησαν να παίξουν με τους Τούρκους σε βάρος της Ελλάδας. Ο ηγεμονισμός της Ρώμης είναι ένδειξη ότι το μεσοπολεμικό δόγμα περί *mare nostrum* επιβιώνει αταβιστικά στην ιταλική διπλωματία. Το έδειξε το 1991-92 ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ντε Μικέλις.

Αν και εξασφάλισαν εγκαίρως τη διοίκηση της πολυεθνικής δύναμης, οι Ιταλοί πήγαν στην Αλβανία με αρκετά μειονεκτήματα στο παθητικό τους. Ο εμβολισμός του πλοίου των λαθρομεταναστών από την ιταλική κορβέτα στην Αδριατική προκάλεσε σοκ στην αλβανική κοινή γνώμη. Παρ' όλα αυτά, λίγο αργότερα, ο Ρομάνο Πρόντι ζήτησε πιεστικά και με τη συνοδεία επτά πολεμικών ελικοπτέρων πήγε στο Αργυρόκαστρο για να συναντήσει το Μπασκίμ Φίνο, λίγες ώρες πριν αυτός αναχωρήσει για την Ελλάδα.

Με την κίνηση αυτή, η ιταλική κυβέρνηση επιχείρησε να στείλει ένα μήνυμα προς όλες τις κατευθύνσεις ότι παραμένει το αφεντικό στη διαχείριση της αλβανικής κρίσης. Δεν είναι μυστικό ότι οι Ιταλοί έχουν την τάση να μονοπωλούν τα πάντα που έχουν σχέση με την Αλβανία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πληθωρική συμμετοχή και ο αποφασιστικός ρόλος τους στις ομάδες των εμπειρογνωμόνων.

Μετά τον εμβολισμό του πλοίου με τους Αλβανούς λαθρομετανάστες, ήλθε η δυσκολία της κυβέρνησης Πρόντι να λάβει έγκριση από τη Βουλή για την αποστολή στρατιωτών. Η εικόνα χειροτέρευσε με την ωμή δήλωση του υφυπουργού Εξωτερικών Φασίνο για την ανάγκη απομάκρυνσης του Μπερίσα. Τα Τίρανα αντέδρασαν με αυστηρό διάβημα, με το οποίο κατηγορήσαν τη Ρώμη για ανάμιξη στις εσωτερικές υποθέσεις της Αλβανίας. Για να εξομαλύνει την κατάσταση, υποχρεώθηκε να απαντήσει ο ίδιος ο Πρόντι με προσωπικές επιστολές του προς τους Φίνο και Μπερίσα. Πιο πρόσφατο πολιτικό σκάνδαλο ήταν η συνωμοσία του Ιταλού πρεσβευτή στα Τίρανα Φορέστι με τον πρόεδρο του Δημοκρατικού Κόμματος Σιέχου.

Η πολιτική της ασύγου στάσεως

Εκκινώντας από τη γενικά σωστή θέση ότι πρέπει να αποφύγει μονομερείς ενέργειες, που θα μπορούσαν να παρεξηγηθούν και να δημιουργήσουν ανεπιθύμητες επιπλοκές, η ελληνική διπλωματία πέρασε στο άλλο άκρο. Απέφυγε να ζητήσει τη λήψη μέτρων για την προστασία θεμιτών εθνικών συμφερόντων, όπως είναι η αναχαίτιση του κύματος των λαθρομεταναστών, η αποζημίωση των Ελλήνων επενδυτών και βεβαίως η προστασία της ελληνικής μειονότητας.

Όσο κι αν είναι κατανοητό το άγχος της Αθήνας να μην απομονωθεί από μία ευρωπαϊκή πολιτική, που παραμένει ακόμα απροσδιόριστη, δεν δικαιολογείται η παθητική στάση της ελληνικής διπλωματίας. Με εξώφθαλμο το σύμπλεγμα μήπως παρεξηγηθούν οι προθέσεις της, η Ελλάδα μετετράπη σε ουραγό της ιταλικής πολιτικής στο Αλβανικό. Το λάθος της Αθήνας δεν είναι, λοιπόν, ότι αναγνώρισε το προβάδισμα στη Ρώμη, αλλά ότι δεν εξασφάλισε ως αντάλλαγμα την ιταλική υποστήριξη στην επίτευξη ορισμένων θεμιτών στόχων.

Το άγχος της κυβέρνησης Σημίτη να μην απομονωθεί είναι κατανοητό, δεδομένης και της προσπάθειας ορισμένων εταίρων να βγάλουν τη χώρα μας εκτός παιχνιδιού. Αυτό, όμως, δεν δικαιολογεί την παθητική στάση της ελληνικής διπλωματίας, η οποία ακυρώνει την αποστολή της στο όνομα της «ασύγου στάσεως». Το ζητούμενο από την ελληνική κυβέρνηση, όμως, δεν είναι να υποκύψει στις πολιτικοψυχολογικές πιέσεις και να παραιτείται από την προστασία των καλώς εννοούμενων συμφερόντων της χώρας μας, μόνο και μόνο για να αποδείξει τις καλές προθέσεις της. Το ζητούμενο είναι να διαμορφώνει τους όρους για την προστασία των εθνικών συμφερόντων.

Υπό την πίεση του συνδρόμου της «ασύγου στάσεως», η κυβέρνηση Σημίτη ζήτησε το ελληνικό τάγμα να εγκατασταθεί στα Τίρανα! Ο φόβος της για προβοκάτσιες και σκόπιμες παρεξηγήσεις των προθέσεών της, που θα μπορούσαν να προκαλέσουν επιπλοκές, ήταν δικαιολογημένος. Δεν έπρεπε, όμως, να οδηγήσει την ελληνική διπλωματία στο άλλο άκρο.

Η Ιταλία εκμεταλλεύθηκε την ελληνική στάση και προσπάθησε να στείλει τους Έλληνες στρατιώτες στη Λέζα, στο Βορρά! Ο Ακης Τσοχατζόπουλος χρειάστηκε να ασκήσει έντονες πιέσεις για να ανατρέψει την ιταλική πρόταση και να επιτύχει την εγκατάσταση του τάγματος στα Τίρανα και ενός λόχου στην Αυλώνα. Σκοπός του υπουργείου Αμυνας είναι να αναπτύξει σε δεύτερη φάση μία πρόσθετη δύναμη νοτιότερα, στους άξονες που οδηγούν στις συνοριακές διόδους της Κακαβιάς (Αργυρόκαστρο) και της Κρυσταλλοπηγής (Κορυτσά). Μέχρι το τέλος Μαΐου δεν είχε γίνει τίποτα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η Αθήνα έχει αξιόπιστα επιχειρήματα για να στηρίξει την επέκταση της στρατιωτικής παρουσίας της προς Νότο. Το ισχυρότερο επιχειρήματός της, όμως, είναι η επίσημη θέση της αλβανικής κυβέρνησης, η οποία ζήτησε τη συγκρότηση μικτών τμημάτων και ειδικότερα την εγκατάσταση Ελλήνων και στο Νότο.

Το ελληνικό τάγμα θα ήταν όχι μόνο πιο ασφαλές στο Νότο, αλλά και πολύ πιο αποδοτικό. Αυτό αφορά και το ρόλο της αστυνόμευσης και το ρόλο της παροχής ανθρωπιστικής και υγειονομικής βοήθειας. Οι Έλληνες είναι αποδεκτοί από τον πληθυσμό της περιοχής (και από τους Αλβανούς), γεγονός που θα τους επέτρεπε να δράσουν σε συνεργασία με τους πολίτες. Επιπλέον, η γειτνίαση με την Ελλάδα διευκολύνει ποικιλοτρόπως.